

קיצור דיני פרשת זכור

ע"י

הרה"ג רבי שלמה הלוי אפל שליט"א
דומ"ץ דקהלתינו הק'

ג) דעת הרבה פוסקים דיש חיוב מן התורה לקרות פרשת 'זכור' מן הספר דוקא⁸, ולכן יש להקפיד על הקריאה בספר תורה כשירה המוחזק בכשרות⁹, ואם נמצא טעות בס"ת באמצע הקריאה, צריכין להוציא ס"ת אחרת¹⁰, אבל אם מצאו הטעות רק לאחר זמן, אי"צ לקרוא שנית בס"ת כשר¹¹.

ד) נוהגין לדקדק בקריאתה, אך אין קפידה אם שומע מבעל קורא שיש לו מבטא (-הברה) אחרת מהשומע¹², אך אשכנזי לשמוע מספרדי וכן להיפך, יש להקפיד לכתחלה¹³, אך בדיעבד גם בזה אין קפידה, דאלו ואלו דברי אלקים חיים¹⁴.

ה) נחלקו הפוסקים באופן אמירת מילת 'זכר', י"א ב'צירי'¹⁵ וי"א ב'סגול'¹⁶, ויש

א) מצות עשה מדאורייתא לזכור תמיד מעשיו הרעים של עמלק במה שעשה לכלל ישראל, ועל כן נצטוו לתקוע שנאה בלבינו, לספר לבנינו ולמחות שמו¹, ועוד נצטוו בלא תעשה, לבל נשכח מעשה עמלק והשנאה אליו ברוב הזמן, כדי שנמחה זכרו².

ב) חז"ל (ברכות נ"ח:) קבעו דשיעור שכחה הוא י"ב חודש, על כן קבעו לקרוא פעם אחת בשנה³, וקבעו החיוב על שבת שלפני פורים כדי להסמך מחיית עמלק למפלת המן הרשע⁴, וכתב מרנא החתם סופר זי"ע בתשובותיו⁵ דבשנה מעוברת נשתנה שיעור השכחה ליי"ג חדשים, כיון דטבע הבריאה משעובד וכפוף לתורת ה' ולחכמיה⁶ ע"ש⁷.

¹ כ"כ הרמב"ם בסה"מ (עשה קפ"ט) ובהל' מלכים (פ"ה ה"ה), ספר החינוך (מצוה תר"ג) ועוד.

² כ"כ בס' החינוך (הנ"ל) ובס' היראים (עשה קפ"ט).

³ כ"כ הג"ר ישעיה פיק זצ"ל בספרו מיני תרגומא (פר' תצא), חת"ס (המובא בהמשך) ועוד.

⁴ כמב' בלבוש ס' תרפ"ה (ס"ב) ומשנ"ב (סק"ד).

⁵ חלק אה"ע ס' קי"ט (ד"ה ונ"ל).

⁶ כמב' בירושלמי כתובות (פ"א ה"ב) עה"פ 'לאל גומר עלי' ע"ש.

⁷ וכדברי החת"ס מבואר גם בשו"ת התעוררות תשובה (או"ח ס' תע"ו סק"ה) ועוד, ומש"כ האחרונים (ראה מהר"ם שיק מצוה תר"ה סק"ב) בשם החת"ס דבשנה מעוברת יש לכוון לצאת בפרשת כי תצא, כבר תמחו ע"ז ממש"כ החת"ס בעצמו דברים מפורשים היפך מזה, וע"ע בשו"ת תורת חסד (ס' ל"ז).

⁸ כ"כ הב"ח ומג"א (בס' תרפ"ה, ובס' קל"ה סק"ג) וכן דעת רוב הפוסקים, ה"ה, שערי אפרים (שער ח' ספ"ה), שו"ת בית שלמה (יו"ד ח"ב ס' קנ"ח), משנ"ב (תרפ"ה סק"ד, וקל"ה סקמ"ו) ועוד, ואמנם יש חולקים כי עיקר הקפידה היא שלא יהיה הקריאה בעל פה, אך אי"צ ס"ת דוקא, ע"י שו"ת שואל ומשיב (תליתאי, ח"א ס' ש"צ), שו"ת תורת חסד (ח"א ס' ל"ז אות ה'), אך כאמור דעת רוב"פ אינו כן.

⁹ ע"י לקט יושר (ח"א עמ' קנ"ג ענין ד'), פמ"ג (ס' קמ"ג משב"ז סק"א), שערי אפרים (הנ"ל).

¹⁰ כ"כ המשנ"ב (ס' קמ"ג ס"ק ב"ג) עפ"י ד' הרמ"א בהל' ס"ת (יו"ד ס' רע"ט ס"ב) והג"כ, והטעם הוא, כי חלוק קריאת מפתיר שהיא לחובת היום, מקריאת מפתיר מהפרשה שקראו בה, כי אינו רק חזרה על הקריאה גרידה, אלא היא חיוב מיוחד מחמת היום, וכיון שנמצא בה טעות לא יצא ידי חובה ע"ש.

¹¹ כ"כ בשו"ת פני האריה החי (ס' י"ט) ובתשובות והנהגות (פורים עמ' כ"ח), והטעם כי בדיעבד יש כמה צירופים שעל פיהם יצאו ידי חובת מצות זכירת מעשה עמלק.

¹² כ"כ הגרמ"א פרינו"ז צ"ל, הובא בס' מרא דשמעתתא (אות שמ"ו), ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"א ס' קנ"ד) בשם החזו"א, ועמש"כ בס' מועדים וזמנים (פורים ס' צ"ז).

¹³ כ"כ בס' מקראי קודש (פורים ס' ז' סק"ז), ושו"ת מנחת יצחק (ח"ג ס' ט') ועוד.

¹⁴ כ"כ בשו"ת מהרי"ץ [דושינסקי] (יו"ד ס' ק"ה) ואז נדברו (ח"ג ס' מ"ח [א]), וע"ע בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג ס' ה').

¹⁵ כ"כ במנחת ש"י פרשת כי תצא, וראה במועדים וזמנים (ח"ב ס' קס"ב בהערה) שהקריאה ביצירי היא העיקר ע"ש.

¹⁶ כ"כ בספר מעשה רב (ס"ק קל"ד) שהגר"א לעת זקנותו נהג בסגול, וראה שם בהערות משכ"ב, וכ"כ בחומש היכל הברכה (פ' כי תצא) להרה"ק מקאמרנא זי"ע עו"ש.

אומרים שניהם¹⁷ ואצל רבוה"ק לבית ויז'ניץ נהגו לקרות רק ב'צירי'¹⁸, ונהרא נהרא ופשטיה.

ו) יוצאין המצוה מדין 'שומע כעונה' ולכן יש לכוון לצאת ידי חובתו בקריאה זו, וכן הבעל קורא יכוון להוציא הרבים ידי חובתם¹⁹, והשומע אי"צ להוציא המילים מפיו דסגי בשמיעה בלבד²⁰. ויש מהפוסקים²¹ שהקפידו שיצאו ידי חובת הברכה מהעולה לתורה גם כן, אך אין המנהג כדבריהם.²²

ז) אין לקטן לעלות לקריאת המפטיר דפרשת זכור²³, ויש מקפידין שיעלה דוקא מי שכבר נשוי אשה.²⁴

ח) הנמצא במקום שאין לו מנין אך יש לו ספר תורה, יוציא הס"ת ויקרא לעצמו הקריאה בטעמיהם²⁵, ואם אין לו ס"ת יקרא בחומש.²⁶

ט) מי שמחמת איזה סיבה לא שמע קריאת פרשת זכור וגם לא עשה כנ"ל באות ח', אז יכוון בשעה שקורין קריאת 'ויבא עמלק' ביום הפורים, ויצא בזה ידי חובתו.²⁷

י) נחלקו הפוסקים האם נשים מחויבות לשמוע 'פרשת זכור', או לא²⁸, ונתפשט המנהג שהנשים באים לביהכנ"ס לשמוע קריאתה, וכדעת רוב הפוסקים²⁹.

אך אם קשה לבוא לבית המדרש מחמת איזה סיבה [כגון יולדת או זקינה או מטופלת בילדים וכדו'], יכולה לעשות אחד מהעצות הנזכ"ל, דהיינו או לשמוע ולכוון בקריאת יום הפורים, או לקרוא מתוך החומש.³⁰

נתנדב ע"י החפץ בעילום שמו לע"נ הרה"ק ר' יצחק אייזיק מקאלוב זצוקללה"ה

¹⁷ ראה משנ"ב סי' תרפ"ה (סקי"ח) ועד"ז האריך הגרא"ח נאה זצ"ל בקצות השלחן (בדי השלחן סי' פ"ד ס"ק כ"ב).

¹⁸ ראה 'אוצר הליכות והנהגות' לב"ק רביה"ק זי"ע (עמ' שט"ז), וע"ע בספר מרא דשמעתתא (אות שמ"ו) ושו"ת בצל החכמה (ח"ו סי' נ' באריכות).

¹⁹ ראה משנ"ב תרפ"ה (סקי"ד) וכף החיים (סקל"ג).

²⁰ עי' פר"ח (או"ח סי' ס"ז), שו"ת משיב דבר (או"ח סי' מ"ז) ועוד, ובשו"ת מנחת אלעזר (ח"ב סי' א') חולק ע"ז, אך אין המנהג כדבריו.

²¹ ראה ט"ז (סוף סק"ב) ומשנ"ב בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סי' פ"ו), ומנהג מרן החת"ס זי"ע היה להזהיר כך לציבור שיזהרו בזה, כך העיד בספר אורחות חיים לתלמיד החת"ס הג"ר יהודה אריה לעוונינגער זצ"ל (או"ח סי' ק"מ ס"א) והובא במנהגי החת"ס (החדש, פרק כ"ג).

²² כ"כ באורחות רבינו (ח"ג עמ' ל"ב) לבעל קהילות יעקב זצ"ל ובשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' ק"ז אות א')

²³ אף דבעלמא מותר לעלות לקריאת המפטיר, וכן נוהגין בהרבה קהילות שבשבת לפני מנחה, עולה הנער לקריאת המפטיר, אך שאני מפטיר ד' פרשיות שאינו רק חזרה על הקריאה, אלא קריאה חדשה, ולכן דעת כמה ראשונים דאין לקטן לעלות, והובא מהר"ם ז"ל ברמ"א (סי' רפ"ב ס"ד), ונחלקו הפוסקים לענין הלכה (ראה בשו"ע הרב שם סט"ז, משנ"ב ס"ק כ"ג וכ"ד ובביאה"ל ד"ה או, ט"ז תרפ"ה סק"ב ועוד), ולהלכה כתבו בשערי אפרים (שער ט' ס"ג) ובהגהת רעק"א (או"ח שם) בשם שו"ת פרח שושן, ובגינת ורדים (כל א' סי' ל"ז) שאין להעלות קטן למפטיר של ד' פרשיות, ובערוך השלחן (שם סעי' ט"ז) כתב דכן נהוג במדינתנו, וע"ע בלוח אר"י להגרי"מ טוקצ'נסקי זצ"ל משכ"ב.

²⁴ ראה בשערי חיים (שער ט' סק"ב) שכתב שיש מקומות שנהגו כן.

²⁵ כ"כ בס' שערי אפרים (שער ח' ספ"ה), וע"ע בשו"ת קנין תורה (ח"ז סי' נ"ה).

²⁶ כף החיים (סי' תרפ"ה סקל"ה), ועי' מנחת חינוך (מצוה תר"ג סק"ב) דיוצאין אפי' בע"פ.

²⁷ כ"כ המג"א (תרפ"ה סק"א), א"ר (סקי"ח), פמ"ג (שם), באה"ט (סק"ב), חיי"א (כלל ל"א ס"א), שערי אפרים (הנ"ל), כף החיים (ס"ק כ"ח) ועוד, ואף שהרבה פוסקים וביניהם הערוגת הבשם (סי' ר"ה), התעוררות תשובה (הנ"ל), משנ"ב (סקט"ז) ועוד תמחו ע"ד המג"א, אך למעשה רוה"פ נקטו כדבריו, ועמ"ש"כ בשו"ת בצל החכמה (ח"ו סי' מ"ו) לתרץ קו המג"א.

²⁸ ראה בס' החינוך (מצוה תר"ג) ובמג"ח (שם), שו"ת דברי חיים (ח"ב או"ח סי' י"ד), שו"ת אבני נזר (או"ח סי' תק"ט), שו"ת קרן לדוד (סי' פ"ה), שו"ת התעוררות תשובה (הנ"ל), מרחשת (ח"א סי' כ"ב), שו"ת תורת חסד (ח"א סי' ל"ז אות ה') ועוד, שדנו בזה, חלקם דנו מצד מצ"ע שהזמ"ג, וחלקם דנו משום דאין דרך הנשים לעשות מלחמה, וממילא פטורים גם מזכירת מעשה עמלק, וכן היה מורה החזו"א (ראה מעשה איש ח"ה עמ' ט"ו), ואורחות רבינו ח"ג עמ' ל"ג) ועוד.

וראה משנ"ב בכף החיים (ס"ק כ"ח) דהגם דנשים מחויבות במצ"ע דזכירה, אך לשמוע פרשת זכור פטורים, ומ"מ הבאות לשמוע יש להם שכר כאינו מצווה ועושים ע"ש.

²⁹ עי' שו"ת בני ציון (החדשות סי' א') בשם רבו הגאון רבי נתן אדלר זצ"ל, וכן דעת החת"ס (ראה דרשות ח"ג עמ' צ"ב, ובשו"ת רעק"א המצוין בהמשך) מג"ח (שם), שו"ת רבי עקיבא יוסף (שלונינגר-או"ח ח"א סי' רכ"א), שו"ת ישועות מלכו (או"ח סי' נ'), מהר"ל דיסקין (קונטרס אחרון, סי' ה' אות ק"א), אורחות חיים סי' תרפ"ה (סק"ט), שו"ת מנחת אלעזר (ח"ב סי' א' אות ה') ועוד.

³⁰ ראה במה שצוין לעיל אות ז' וז', ובכף החיים שם (סק"ל), וכ"כ בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סי' שד"מ).